

Бүгү чурттарнын пролетарийлери, каттыжыңар!

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 122 (11320)

1980 чылдың май 25, воскресенье

1925 чылда
үндээлгелтиг

Өртүз 2 көп.

ЭКИ АЖААР, КАДАГАЛААР

Тываның чурттакчылыг черлеринин 1980 чылда чаагайжыдылганы, өске бүгү ажил-херекте шыкш, база-ла ленинчи ёзу-биле шалыпчы ажилдаар деп кыйгынын адаа-биле чоруп турар. Бүгү-үлүсү бо улуг үлө-ишти ленинчи юбилейге тураскааткан бо чылдын апрель 19-та болган коммунисттик суботник хайныктырып эгелээ. Ол хүн республиканың чурттакчылыг суурларынга хей санның кижилер чаагайжыдылгага ажилдааш, муң-муң ыштарын, чадан үнүштерин тарып олурткан. хей херим-штатетиктерни кылып, септээн, кудумчуларын, девискээрлерин аян кирип, аштап арыгалаан. Тилелгениң 35 чыл оюнга тураскааткан аллеялар кылырын хей черлерде эгелээ.

Коммунисттик суботниктен уламчылаан чаагайжыдылга суботниктери, воскресники, үнүш-күннери үргүлчүлүшкөөн. Олар ылангыя Кызыл хоорайда, Улуг-Хем, Бай-Тайга, Эрзин, Кызыл районнарда дыка калбарган. Чаагайжыдылга айтырыныч чугула кичээлгеини, мурнундазы ышкыш, Алдан-Маадыр, Шекпээр, Бүрен-Хем, Эрзин, Тээли, Аржаан, Балгазын көдээ, Хову-Аксы суур, Ак-Довурак, Туран хоорай Советтери, оларнын күүс-комнары, доктаамал комиссиялары, хей-ниитизи салып турар.

Моон-биле чергелештир Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң бешки чыгынын бирги сессиязынын чаагайжыдылга талазы-биле шиптирлерин күөс-садырын, үлөгелерин корум-чурумун, бедик культурулуг чурттакчылыг чер дээш социалисттик чарыштын калбартырын, бүгү тала-биле бедик көдүрүлүүшкүнүгү бо чылда безин, четпес организациялар турарынын фактылары бо ажилдын эгезинде-ле илереп турар.

Чурттакчылыг черлерин чаагайжыдылганын болгаш ногаанчыдылганын бо чылгы ажилдарын өвүр, Тес-Хем, Танды районнарын чамдык Советтер кошокка организациялап эгелээ. Чаагайжыдылганы тодаргай план чок чорудар, ёзу барымдаалар, сав сүрер, күш-ажылчы коллективтерин болгаш чурттакчы чоңуу анаа эвээш кириштирер чоруктар чамдык Советтерде бар болуп турар. Чижээ, өвүр районун Саглы көдээ Совединиң төвү Кызыл-Тей суурга Коммунисттик суботник хүнүнде безин чаагайжыдылгага эвээш кижик киришкен, чамдык кижилер анаа хүнээ. Оон түнелинде суур чаагайжыдылганын шоолуп чүве кылдырмаан.

Чаагайжыдылга талазы-биле чамдык районнар төптеринде, хоорайларда безин чедир кылдырмай турар чүүлдер хей. Чадаана хоорайнын чаагайжыдылганы четпес дээр дугайында хей улаа санал-шүгүмчүлүг турза-даа, хоорай Соведи бо чазын көскү түнелдер чедип ап шыдааган. Кызыл хоорайнын төп кезинде чаагайжыдылга эки чоруп турар-даа болза, оон кыдыкы кудумчуларында үнүш олуртулганы хамаанчок, бок-кузуруму-даа аштар-тырмаан. Кол чуртталга девискээри апар чоруур дөртүк микрорайонун чаагайжыдылганы, ногаанчыдылганы хожудуп турар. Чамдык тулуг организациалары, суг-каанал эргелели шыкш черлер кудумчуларын, ногаан үнүштерин урей каскаш, катал тургуспас чорук бак чанчыл бооп бар чоруур.

Чурттакчылыг черлерге чыл бүрүдө хей ыштарын, чадан үнүштерин олуртуп, четек, сипгендерин тарып турар. Ынчалза-даа оларнын ажаал-данын, суггарылганы болгаш кадагаланы чедир организациаттынмай турар. Чазын тарып олурткан үнүштерин санап, түнүп турар, а оларнын четкези камгалаттынмай артканы үчтөк алдынмай, оларнын үрелгениниң чыдааганын тодараттынмай, эскертинмей турар. Ынчангаш мурнундагы ол-ла черге, ол-ла онгарга каш чыл улай үнүш тарыныр үргүлчүлүг, ногаан, зоналарын калбартырынга шалыптып турар. Моон жүжүрүндө бо айтыргы үнденин-биле эде көөрү чугула.

Чаагайжыдылга болгаш ногаанчыдылга үргүлчүлүг турар. Чамдык черлерге ыш болгаш чадан үнүш олуртулганын хуусаазы төнүп турар болза-даа, газоннарга сипген тарымы, клумбаларга четек тарыныр түлүктү эгелээр. Бо ажилдарын баш удур белеткээш, организациат чорудуп, чурттакчылыг черлерин ногаан зоналарын улам калбартыры, аян-шинчизин каас-шинжик болдурары чугула. Кудумчуларын эдип чазары, херим-штатетиктерин кылып септээр, бажыннарнын таван болгаш даштын аян-шинжик кириери, санитарлыг ашталга соксаал чок үргүлчүлүг апар.

Ногаанчыдылганың чайгы ажаалдазы болгаш кадагаланы онзагай черин элээр. Бирги ээлчегде тарымал үнүштерин суггарылганын буга-сумунарын, суггарылга машиналарын, харын-даа чамдык черлерге суг сөөртүр машиналарын ажиллаар ужурул. Үнүштерин кадагаланы, кудумчуларын, кодан девискээрлерин корум-чурумун, аргы-сидиг турарын хандылары-биле улаштыктарын, ыштарын коллективтерге, квартал, кудумчу комитеттеринге, агитквартираларга болгаш тус-тус ег-бүлелерге чедир быжылгаар херек.

Чаагайжыдылганын бүгү ажилдарын чер-чер Советтериниң күүс-комнары, доктаамал комиссиялары бүрүн харыылаар хүлээлгедиг. Олар бо херекке коллективтерин, чурттакчы чоңуу калбаа-биле кириштирип, хей-ниити организациаларын, депутаттарын болгаш активтин дуэзиянга даанып тургаш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң бирги сессиязынын шиптирлерин күүс-сидиринге чогуур түнелдерин чедип ап болур.

Тараажының күш-ажылчы ээлчээ ЧААГАЙ ДУЖУТТУ АЛЫРЫ-БИЛЕ

Улуг-Хем районда «Ак-Туру» совхозун чөр ажилды-лары оңу беш чылдын доостур чылында чаагай дужутту естүрүп алыры-биле чаксы хову ажилдарын канчаар чорудуп турарын чугаалап бээрин ол ажил-агынын директору Чараш-оол Намыраевич Чижиттен «Шинин» корреспондентин дээш. Ону моон аадаа парадимыс.

— Бо чылдын бистик механизаторларымс алы-бүрү культуруларын 7600 гектарга чаштырар-деп, Чараш-оол Намыраевич чугаалаан. — Хамык ужур санында эвес, а шынардында дээрин олар эки билер. Ынчангаш чаксы хову ажилдарын кыска хуу-саада, бедик агротехниктиг денинчеге эрттиреринге баш удур ышк белеткенги. Оон аялда хову ажилдарын чорударын депшигелестир арганын база ажиллаар деп шиптирээ.

Тараа аймаал 3800 гектарга, оон иштинде чиле тарамын 1000 гектарга, мал чемын культуруларын 1600 гектарга чаштырар. Чудулугтүг чем салос кылыр-биле кукурузаны 700 гектарга чаштырар турар.

Суггак чок черлерге чаксы ол-шымты хевээр арттырыр кочуктүг чугула агротехниктиг хемчег. Биске ол-шымт бажырар планирээшкенин 2200 гектарга чорудар ужурул турган. Анаа техниканы баш удур багыт эвес белеткээш, ачымды, ол херек дөмө шиптерге шык бажыр-шыкыны беш-ле хүн дургуула дооскан.

Биске э-не берге ажил-терин удуур алдаргаш, анаа тараа чаштырары болур. Бо-даа ажилда шиповтуу дужу-шпелдиге арга биске дуу-лаан. Хамык техниканы, кижик күжү чангыс черге мөңгөзүп ужурула, агыс агылалганын шалышкын болган. Нитини-биле совхозка 4800 гектар агысты алдарар. Ам ову колдууда доозуп

Оон дургуула 3800 гектар тараа культуруларын чаштырарга доозулган. Ам суггактыг черлерге кукурузаны база эсе-даа мал чемы культуруларын чаштырары-че кырген.

Адиларыны болгаш чаштырарыны чугула дурген эвес, харын эки шынарлыг чорударычче одаа кичээлге салдырган. Механизаторларын кылган ажилын агроном болгаш бригадир удуур хынап көрүп турар.

Чаксы хову ажилдарында механизаторларын чарыкын дөңшүг организациаттыг дирекция, парком болгаш ажилчы комитет кичээлге салган, оон негелдизин эргелештир чаштырары элээр эскерткен. Чер аштаргал-зынга чарыш шиповлар арганын калбарган. Түнелди чеди хонуттап үндүрүп келген. Бирги черин элээр, тил-лээ эвөөну 50 рубль, ийги черинээни—30 рубль-биле шанаар. Чаштырарычларын чарыкын аргат бар-уу-биле түнүп үндүрер.

Механизаторларын ортуула мурнакчылар хей. Чаштырарга агрегаттарын-дай Чырык Шинин-оол, Дартай-оол Комбайн, чаштырар машина хайгарар таарыштыр Монгуш Ман-дай-Хорау, Людмила Тевен, Сергей Сиприг, үрелин соорт тургаччылар Александр Ламца, Дарий Хула. Дам-баа Төлээ олар мурнакчы ажилдын үлөгер-чизин көрү-чүп турар.

Чарыштын тилектерини шипаан канчаарга, чугула ажилдаанын эвес, а сагылта-чурумуу база барымдаалар, оон ажилдаан-даа болза, күш-ажылдын сагылта-чурумун хажыткан механизаторларын шанаас. Чижээ, тракторист Натан Ужар-оол хүн нормазын 130 хуу чедир күөсүлүп турган. Ынчалза-жок негелдиз бир улаа аргалап, чурум түннү дээш, шанаалан казыттырган. Ол ышкып Дамбын Кызыл-оол-дун эвөөну негелдиз норман хажыткан үчүрүндө үк эвөөнуу база шанааал. Ол чорук дыка дээштик болуп турар.

Суггактыг черлерин бедик беримчелги кылдыр ажил-лаары эргечок чугула. Бисте чайгаар бүткен суггактыг сипен шөлү 480 гектар, а суггактыг тараа-жик сипенер 357 гектар. Чараш-оол Намыраевич унутпа ажилдары суггактыг болур алаактарын малтын-нарга хуваган. Олар суггак-тыгын чорудуп турар. Суггарылга шипуту 36 кишини хаара туткан.

К. АРАКЧАА.

«Шинин» тускай корр.
ЧУРУКТА: чаштырарга хүн нормазын 170 хуу чедир күөсүлүп турар тракторист Нямбай Давал.

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотозу.

ДЫНАДЫП ТУР

ПРАГА

Прага метрополитенин-депоуна метропун юбилейлиг 200-кү вагонын байрамдыг байдалга дымчылып бээр болган. Вагоны чехословак найысылалдын чор алаанын оруктарында Митчаксиния машина туудуну заводу бұдүрүп үндүргөн. Байрамда кижикчилери—Прага метрополитенин машинистери, ажилдакчылары, партия, профсоюз болгаш аялктар организациаларын тээлбелчелери вагоннарын терини эки шынары дээр өөрүп четтиргени болгаш чаа күш-ажылчы чедикшилерин күзүн чагаазын Москва чогулда заводтун коллективинче чоруткан.

ССР-ниң техниктиг калбак дууламчызы-биле туткан

Праганың метрополитенин 6 чыл дургуузда ажилыны үезинде оон поедилерин 730 млн. кижини сөөрткен. Прагада метро-транспорттун э-не дүрген, аныштыг болгаш ушт сугарыг хевээр болу берген.

НЬЮ-ЙОРК
АКШ-биле оон эвилелчелери аргызында чорудалар дугайында чүдүдү «Нью-Йорк таймс» солуга сугарып америк политиктиг таймбырлачкы Дж. Рестоң парлан үндүргөн.

Сөөлүг үеде президент Картер болгаш оон эвилелчелер бот-боттарын аргызында бак-тажип турар апарган деп, Дж. Рестоң бижээ. Чугула болза политиктиг болгаш хуушчыл-лук үнденин чорудаларын дугайында бооп турар.

Париж баштай Вашингтон-биле сумелжил албайн хөдөл-лө, Совет Эвилели-биле чугаалажышкынын кылдып турар. Париж удуур экономик-тиг «хемчеглерге» хамарыш-тыр Лондон бодуну баштайт чөпшээржигелдизин ойтала-ла. Москвага болур Олим-пий оюундардан ойталаар дугайында Картерин кыйгырыл-лары тооп көрбээн. Ону тавар-ылга болган бугулаазын кылдыр бодаар болза биске эвес.

Эвес шыма чүдөл дээрге, эвилелчелер Картерин политик-тиг шүгүмүг бугуурайы турарында, оон кандыг тала-лынга бугуурун болурун безин билбей турарында, оон боду-дуга чыгынын турарында бол-лур деп, автор уламчылаан. Президентин албан-дужаа-лынга бодуну кандидатуро-зун депшиди үндүргөн Р. Рейган эвилелчелерин Дж. Картерден аргык дүвүрээзин үндүрүп турар болганда, олар чамдык таварылгаларда Картер дегини турарлар.

ВАШИНГТОН

Мурнуу Кореяда байлады чугаалажып аргыг тускай чорук Ак бажыга болган. Анаа нааонаа аймак чок чорук та-лазы-биле президентиниң дуу-лакчызы С. Бисенский, кан-галаз министр Г. Браун, кү-руне секретары Э. Маски бугу-сак албайн өске-даа кижик-лери киришкен. Парламенттиң АКШ-тын чалчазы, Мурнуу Кореянын херек кырында дик-татору генерал Чон Ду Ха-нын саям-чолу дээш шыгчы дүвүрээзин илереткенер.

«Хаматты корум-чурум чок чорукту» бажырга америк-мурнуу көрөй каттышкан ко-мандаладык контролюнда ту-руп турар Мурнуу Кореяның чешектиг Минтерин илек-терин ажиллаары Каттышкан Штаттарын чазак чөпшөрүн деп миза албан бугуу-биле меделээш. Хаматты чурттакчы чоңуу базары-биле чорудуп турар кезектерин саям-чолу галажырында Пентагонун т-лазектерин Росс шүтүп ойталаан. Оон чугаалажып илерет турары-биле алырга, Сеулдан шериг диктатуралыг тала-

зын америк шериглерин база ажиллап болур. Чижээлээрге, Мурнуу Кореяда туруп турар АКШ-тын шериг албайнла-рынга шөлээ бээрин Пента-гон удуу-биле амырган деп, Росс меделээш.

БРЮССЕЛЬ

Бельгияның В. Мартенс «баштаган» коалициялыг чаз чазак чуртун парламентти-ниң төлээлчилер палатанын бугурун бажылажыныч чегил алган. Чазак программанын талалы-биле ийи хүн дургу-узда уламчылап келген санал-дашыктын союлда, чазакка б-дүрээрин дээр 151 делегат, аял-ууру—29 делегат бажылаан. Бажылажыктың 32 парла-ментарий киришкен.

В. Мартенстин чазактын программанын талалы-биле чугаалажышкынын парла-ментиниң үстүкү палатазында—сенатта эгелээ.

ДАМАСК

Палестинаны хостаарын организацианын күүс-комун-дун даргазы Я. Арафаттын чуртуулазы-биле Сириянын найысылалында Палестина-ның удуур организацианын ФАТХ-тын конгресс эрттип турар. Оон ажилды 450 ажил-деделег кижиле турар. Олар Чоокку Чоң күте байлады чугаалажып көр болгаш келер үеде организацианын хөдөл-мелеринин программанын ажиллап кылар.

СӨӨЛГҮ КОНГА

Дүн чурттуг бүгү хоорай, суурларынга ышкыш, бистик республиканың школа-зынга онгу классыларга сөөлүг конга байрамдыг болуп эрткен. Октябрьниң 50 чылы аттыг Кызылдың № 7 школазы. Байрамдагы шүгүм чыскаалыга бүгү шко-ла чыскаалыкан. Шүгүм чыскаалынын эи мурнуку олурдуула — онгу классчылар. Оларын холдарында чектер сагаанаш-кан, Бирги классчылар урууларын үдөп үндүрүп келтирэн. Музыка ойнап турган. Школа директору А. В. Голубова доо-зукчуларга байыр чедирин, чүве чуга-лаан, доозукчуларын күрүнө экзамене-ринге киргенини дугайында дужаалды номчаан. Байыр чедириникини улам-чылашпаан. Эң эки өөреникчилерге би-

жиктерин, спортчуларга херек демдекте-рин, дипломнарын база тымскаан. Школазы чылдарын кым-даа утпас. Эргик башкылары, ынак школазы урууларга канчаан-даа утундурбас. Өөредилге, эртем-биле чедирген башкыларында өөрүп четтирешкенин сестери хей-де соглет-тинген. Доозукчулар шүлүктөп, ырлап тур-ган, ынак башкыларында байыр чедирди-лер.

ЧУРУКТАРДА: Кызылдың № 7 шко-лазыда сөөлүг конга меделеп тур; ийги чурукта — онгу классчыларын бирги классчылар сөөлүг кичээтке үдөп кирип турары.

А. ЗАЙЦЕВИЧ фотозу.

Чөр ажилының бедик культуразы дээш

ТАРААЖЫНЫҢ АРЫН- НУУРУНУҢ ХЕРЭЭ

Суггактыг черлерин беримчелги бедилерин болгаш мур-нууда суггактыг турган, ам херек кырында кагдыган чыдар черлерин катан ажилдаа кириерини, эрги бугааларын сеп-теп, аштан тургаш, олар-биле сугну бажырын дугайында ийи чыл мурнулда-ла көдүртүгүн чугула айтыргы солун арынга чугаалажыры ан-даа үргүлчүлүг турар. Анаа хамма-рышкан элзи хей чагаалары бо чылдын эгезинде бээр «Шин» солуга парлагалаан. Ындыг чагааларын кээр ам-даа уламчылап турар.

УТТУНДУРГАН
БУГАЛАР

Чөр ажилынын культу-раын бедилер, суггактыг чер-лерин беримчелги улааттырар, дөңшүг шиптирер дески-лээш, ажилда дугайында ды-ка хей бажыкчылар «Шин-га» парлагтыган чүүлдерин кочуктүг шын болгаш шиптир-лээр үези келген айтыргы деп каттыттын. Ол ышкып бай-дал бистик совхозта база-ла бар. Тодаргай фактыларын миза кылыр көрөй.

Туну, Ошова, Малиновка, Тарал, Ченгел-Аш, Ыж-Кулак деп черлерге эрги бу-галар бар. Оларын септеп кылгаш, суг бажыры, кизик черлерин суггарып ажилла-рында, чазгай таразын, сипен-и-даа ап болур ийи. «Өк» совхозтун мурнулда турган удурутукчулар, та кайм ор-ганизация чүве ийи, бир-ле чер-биле керээ чаргаш, Мали-новканын эрги суггарылга бу-галык эде кылдырары-биле ийи катал үрктен. Оон чүү-дээ үнөөш. Буга унулда чүгүл-де миза-бетондан кылган коопла-лар, хооралар арткан. Анаа чай дургуула ажиллап кел-ген хей машина-техника, кижик күжү, дериг-херекселер дээр күрүнениң та чекке аш-хөрөгизин үткен чүе! Ону бооважы халас кылбаан бо-гай. Ол хире улуг чарылда-ды, шүдүлдээ үндүргөш, үк буганын ажилын көрбөй, анаа канчаарга болур бе? Оон бээр 5—7 хире чылдар эрткен. А ында черер мынчага чедир суггарышмай, ажиллаш-май чытышпаан.

Хамыктын мурнулда чоңуу кол байлаз — чер беримчелги кылдыр ажиллашканын турар ужурул. Ону ажиллаар дугайында айтыргы шиптир-лээр үе келген.

Н. КЫЗЫЛ-ООЛ.
АЖЫЛАВЫШАН,
ЭКИДИДЕР
Бай-Тайга районун ажил-

РЕДАКЦИЈАДАН: Моон мурнууда «Шинга» парлагтыган-даа чагааларда ышкыш, үстүнде авторларын чагааларында база-ла чангыс ол айтыргы чырымды турар-дыр. Бо дээрге тараажы кижиниң арын-нуурун херо-дүрлөхүн дорту-биле чугаалаар херек. «Чөр ажилының бедик культуразы дээш» деп эгенин аадага парлагтыг турар чагааларын барык-ла шүгүмчүлүг болуп турар. А черин эки ажиллаан, кагдыган суггактыг черин катан тургускан, ону экижиди, эрги бугаларын аштан, ажиллап турар тараажы-лар, бригадалар, ажил-агылдар дугайында, оларнын ажил-тыг дуржулажынын дугайында чагаа редакцияга келбейн турар. Чүгө дээрге, көдө корреспонденттер чугула чангыс чүгү-дү—чөр ажилынын четпесин шүгүмчүлүг, «чангыс тала-ла», а мурнакчы дуржула дугайын утуур турар тодар-гай-дыр. Шүгүмчүлүгдиг материалдарын бугаар хемчеглерин ал, четпестери чайдадып турары билдирген. Ынчалзажок чөр ажиллаан экижидер талазы-биле мурнакчы дуржула чы-рыттынмай турар. Ам ол дугайын база бижип чорударын редакция көдээ бажыкчылардан күзеп турар.

СОЛСБЕРИ

Ажиллаар хостуг черлерге чурттуг ханазыларын алаан-ла дидатуралар тымылга болза Эмбобеге ажиллаары-биле даштыкы специалистерин хү-лээп алыр. Ол дугайын кижик курдаларларын, планаш-кынын болгаш хөдүлүгдиг министр Э. Тевекер анаа ме-делээш. Социал-экономиктиг талаарда бистик политиканың кичи ийги сорулгаларын кош-кадып турар күрүнө албан-ду-жаалында реалсиктиг кижилерге удуур эргечок чугула хем-чеглерин чазак база ап чору-дур деп, ол чугаалаан.

Орууларын улам-ла чөп-түг хуваарыныч, диктер ар-азын корпорациаларын тергилдизинге удуур улаган коюлуларын сайырайтгай-ларын планларын дуга-лын мизик дыматкан.

САН-ФРАНСИСКО

Америк эрге-чагыраларын амыг уламышкыныга удуу-лаган ийгииниң «Сакраменто хоорайда» — Калифорнияны коюу үндүрү хуралынын бажыныкы чангыга элзи кал муң кырга болгаш че-чүк америкалар эрттирген. «Биске пушкалар эвээш, киб-бообалар эвес, чуртталга ба-жылар херек» — деп, олар меделээш.

Социал херектелерге акша-

ТОКИО

«Санжэи скибу» солугуна дымчалып турары-биле алырга, Японияның коммунисттик союу-лоттүг шипчилелер институту-нун директору С. Танака-биле беседазына епрмер Лиде Союпанын ораакчызын чан-иыла ажиллап турар кылды удурутук ажилдакчыларын бирээс Кореяга дайыга КР-ун киригелди удуур чарыкты болгаш деп меделээш. Пекин-ге май ортуузда болган бе-седа үезинде кылды удурутук ол «частыргыны» сугут шү-раалыкы-биле болгаш «жуду-тура революцияны» беш ме-делээш.

(СОТА).

Тувионал
воступ-ка
библиотека

доозолтан. Сузунг септээр турсаха тудугаа ажалы 100 кижи он дөрт айыгуу татка чурттар. Оларга тулохыма, организатор, хере кижэ аюурхуу тейлэ, мууц обжектинеэне, элжэ — Сельхотехникалык ыйл хоорайга районгар ыйыл каттыжышыма обжектинеэ чурттар. Бу аныгуу тудуу ажалы оруу-эчтэе, ажалыма килхери чөлөөсүр доозолттар. Нягыл-был бо ажал күүш-ажалыма сеестри амрихчылери тудул турунга трест бөлөк боу турунгуу ажалыма сеестри СТУДЕНТИКЕР ажалдары болгаш чурттарына, дымныл, ойлаарына таарымыа чүдүлери тургузар болгаш олар планга көрүнгөн дугагы—700 муу рубль хере дүл-монтаж ажалына килхэ болгаш шыналары килхэ күөсүлэн шылар дээрар идеген тувар бис.

С. КРАСНОПЕРОВ
«Тыма тудуу» трестини
ком секретари.

С. КРАСНОПЕРО
«Тыва тудуг» трестинг п
ком секретары,

С Ө З Ү
ЭЭЛЭЭ

Байыр-оол Дүлүшович С
дуй — Жданов аттыг сов
тун муриахчы хойжулары
бирээзи. Чээрби хире чылд
гуауанда ижитиния малыг

Кадыры келген, бо күндө
барышарысызалайды деп
те аягыш-сезимденди, мерген
илип көрсүткөн. Чымалы
бодучун алган социалист
дүүлөздөрүн кууседип, ай
тадып келген.

Уагу баштычы бол
батышы В. И. Лениниги
руттугын хунадеи бээр
чымалга жүж-ажычыл
димшиктинериг ужура
дэш республиканын аж
нычкерлер социалистиг чар
та чымлы калбарткаан.
та Байыр-оол Дулушу
идеялейкиг киришкен. Тер
чүс бүс хойдан 95 хурат
ны менди доруктурчу,
хойдан-на 2800 грамм ду
кмыргы алып дээр сонал
тиг хулээлгеизин кууес
дэш хоочун малчыи шуду
ажылдан келген.

— Кийш — малчыи кий

Чайгас баш хой, чаш тел
ратпас дээш бүгү-ле күч
аргаларни, билиглерни үн-
рүп, уйгу, дыш чок ажылда
чүве-ле болгай — деп, хой
чугаалаар.

— Кыжын хамаанчок т
белчиннен көктүг чайын

Эрткен кыжын дар у

байла-даа, хоочун мал
хойун одарлары, темгер
гезин болыш сугарыла-
шын таарытыр, ажаа-
зын акижиял тураш, бер-
лерин шыдажып эрт-
Билангы той түрү турар у-
сакманшктерин ажы-
шын оргиназастап, киж-
рузукун харыскалгын
диген. Оон түнөлинде
рур чус хойга ооканш-
кураганын менди дорукту-
алган. Тодаргайлаарга,
хоочун төлү менди адын

Хойжунуң калайы Хе
Былдыйовна Сундуй чаш
раганинары ажаар, дор
турар талазы-биле мергеж
диг кижилериниң бирээзи. С
маншиктерниң аялың
башкары, чаш хураганына
ажаан доруктурарыңа
лептиг үлүү киригенди.

Байыр-оол Дулушович

члын совхозтуд хойжуудын ортууцга социалистичрыштын тийлэхиз болган.

-Муриақы хойжу амгы ү10 тонна суген белеткээр.

тонна өлөк бөлөр, кыштаан кажээларынын, чурттаар жынынын септегезин кылалыр дээн хүлээтелерин к

1980 чылда алган социал-
тик хүдээлгелерин күүседир-
ге хойжу бүүрелдиг.

Т. ХЕРТЕК

Улауг-Хем район.

арын ● 1980 ч. май

А Д А З Ы Н Ы Ї
И З И - Б И Л Е

спортчулар кужун ш
кемнер. Стол теннисте,
кюдуртине ужуражыл
ула-дараа эртип турар.
Ынанчаг бистер чти
дик мергесилдик сн
тер эвес, иленикейгм х
тичтер, дуружаалгм х
чулар болуп, Тываыс
дериниста кол сурулга
дыр салып турар бис.

Х. НОР
Красноярскини
ажал-агы техникумуну
гуула.

НУ ИЛЕРЕТТИ

тагызам экижидер дзоо
бүрүчү уул кичкеэни
зып турар. Оул тодара
реш бозур — эел ко
рым, таныш-көрүш чол
е чутагажар-дыр бис
йонку удузтур-баштар
галарыга бажым лага
дзоо өөрп четтиргени
илереттис.

О, ДЕЛ
Бай-Тагга район,

ГЕЙ ХЕРЕ

ӨӨРҮШКҮМНҮ ИЛЕРЕТТИМ

Бистик уругтарымыз дөрт. Төзүл суураа туртпад, ажал-даа турар бис.

Чап бажыңче фокста көкүң кирдиңиз. Эрги, тар бажыңга турганьыга болаарга, чырик, делген чап бажың таарым-чалы, магайм-дыр. Манынга 6, 7, 9 кластарда өөрүнчү турар уругтарыбыздын өөрүшү, жашайы-даа келсин.

Партия болгаш чакса совет кижилерин амындар, чурт-

тазымын амындар дээш кибирүүнү улут кичкыңгын айтып турар. Ошн тодаргай речин бо-дур — деп кожаларын, таниш-көрүш чоңун-биле чугалабар-дыр бис. Районун удуртуп-баштар даргаларына бажың алганымын дээш өөрүп чурттиргенимизди аяраттыңыз.

О. ДЕЛГЕР.

Бай-Тайга район.

КИЧЭЭНГЕЙ ХЕРЕК

«Тийслэг» совхоз карто-
фелын чамдныг ян тарих кел-
гын, мичалда-даа оон орумга
коо боол артыштын. Оон чыл-
дагазын—картофель өстүрүм-
дө кичээшнүн жомокшын ту-
расында.

Совхозтун агрономдарын кар-
тофель тарымыр шалд багай
шылпн, багай аймактарын. Ор-
ганиктин болгаш минералдыг
көмүшчиндиздер чедир тек-
түмөйн келген. Уреэнижын
шымары база чамас болтулар.
Бо чөткөстөйүн дэрий чайла-
зын күсүктүн. Ынчамас бол-

за, дузалал ажил-аттыдан кы-
рер орумга-даа чок, нити чөт-
кө жыглар картофель болгаш
оон аймак-даа чөткөшнөс бо-
лур.

Картофель тарымыр ые шуугу-
ла келген. Ол диринде уру-
элигн өс-бүдүлөр көмүч чы-
вар. Көзү Совет, ажилчын
кооперациян болгаш совхоз
дирекциян чурттакчылары
үрөсүн-биле хайырлар талла-
биле кемчегин дэрий алыр
чутула.

Х. МОНГУШ.
Кымла район.

БӨМБҮРЗЕКТИН СУДАЛЫ

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАНЫҢ ОРУУБИЛЕ

[illegible][illegible]

лим-чолуни агуллаган са-
сарымалыкта кыргыткан. Бу
тиң жарокуз чепсиге нүс ч-
лымызга эй-не сарымалык
лп алгышың болур тайы-
ножа-теңиз, толгынашын
принциптерини турмуз-
дандылар-тайыда кыргыткан
жылдыздын агуллаган кы-
ламызга чокка, соңунда
болган калыптагыз курту-
наш көкселп болур бол-
уныг болганга, калы ажы-
дамытагыз чөксөдир-бу
ужурут дээрин бо журу-
жымын бытызган.

Аморок парлаганын хер-
леп турарин, буугар азыр
дээрин эсигеде совет-фор-
ужуражымын америк ала-
нижидерини амыткан.

кынын хайныгмартыг. Чыңгис хан туган кынын бекке албан-дукузды кыжылерди ол уктуржамышты дугайын ылпылап, «демек кынын хайныгмарт кылыгмарт деп, зирек» «Балтморт» сөзү сөзүн бөлзөн.

Француз президентинин ачаруу АКШ-та шүтүмүк, турарынын дугайында зыялыгын тайымбурлавышышты Франс пресс агенттеди «Балтморт» Ийискар д. Эстегде Французия дыйлапчар учурда президент Бартерелдин чынарды айтыпмыз алмр халыкка чыдап, француз уугу халыкка чыдап, француз дугаалар турарында оспападан дедегиз.

(СЭТА)

Бөгүн — Африканың хостага хүнү

АФРИКА: 1980-ги ЧЫЛ

жээ көрүп көрсөткөчү. Мур
нуу Африка Республикасы
жокалары болуп Ангола бий
Мозамбик база тропиктик аф
фриканын эң угуу чүрү—Эфи
опия социалисттик көзүндө
соуу шилгил аяган. Алжир
Гвинеяда, Конгода, Бенине
де, Танагайла болган Мала
и, Мали, Гвинея социализмга ыла
нышмаккан бажыгын овар. Би
чынгай сонал депшиктө жү
демейс бол динте дегем өркү
кө кирген.

Бизинг болжакко раскы
болган колониялизмдин күш
тер бол динте ам-даа көзөлдү
гүрүр деп үстүндө чүтүтүлө
мыс. Оон каадык аянышыч чый
лап алармы деп айттырб
чуртарынын боттарындам ха
мааржыр. Олар боттарынын
экономикасына өсө чүртүрдэм
хамаарышпас кылдыр көжү
дүлүгүр болза, мычтан деп
шилгенди чагай ороупте ки
рип болулар.

Барына талакы күрүктөр
Африка динтин чүртүрү кө
жүлдө талакы-бизе коюла
ла турар болза деп күзө
дүрүр дээрге олар деп айтты
чуртарындам хой амык-ко
чазым ай турар. Билчүлдү
хостада.

Учкунга бизе демелчү ту
нелген тууду наабырар овар.

Ам талакы-бизе майын ор
ттаа үзөндө Найробиге Афри
ка чуртарынын организаци

аьмын. Кэрбэ дааян сассей-
ниинь болгаш Оожум охаван-
нын курслериния мянестер-
лериния сессияыны тунис-
тер олозу башта. Оолу-
ссестат чыгуу тугаага турар
ул уьргасияныа президи-
уиз Левин Африканын экон-
оомиказын чыгыс чери-
таптап турарыны кол чы-
даганарыны бираан болуу-
гожуну орар чурттаган. Ба-
рым чук турарыныне чук
этин чык ьртебуле сазды-
алыр болуш белем продук-
цияны улуг аяр ьрткеке саз-
дарыны берип турар «лек эгер
улт эвес ьртеректин система-
аы болуп ден айткан.

Водуну агрессийа политика-
аьмын тазалыкка ол дилти
курслериния кирил алыр де-
чуткээш. Барым чук чурта-
тары оларга боо-чексести эи-
дере бударыныне улам-и-
идекелийн-биле кьркирич-
абалдап турары. Африка-
аьм улуг гоогаалды чедире-
турар. Бир эвес 1960 чылда
дестегейин шериг чарыгалды-
рынга гоожун орар чурттап
нын улугу 9 хуулан ашмай-
турган болуш. 80 чылдарын
эргиле чыгар ол улуг чоок-
туу белем болуш. Биринг чьрээ-
саларын болгаш ден кьркирич
улт эвес экономикага аьм-
лерини дузасы-биле Африка-
чуртагырга быгындаган.

алмырчыче чүткүд турар не колониялыкш куштерин арзында бирги черин АКУШ-леп турар.

Бармын чүк-биле экономияти кады аялдамжылгага чедишкниерини чедиш алырнга чөгетеш, хамаарышп Африка сөөлгү үедө Африканин чангыс эвниини органианизыини хайгааралы-биле Африка күрүштеринийи арзында харылзааларны быжылаарычче болгаш сайырагайжыдарычче улам-на улкичонотейни салып турар.

Совет Эвители-биле болгаш социалистиг дем-каттыштырылгзынчы еске чурттары

зе Африкада 1200 ажыг у
ажыл-агайынг чугула туд
ларын туткулаан. Социал
дегейи-биле ден эрге
экономиктиг болгаш садым
ды ажилдажылганын при
циптерин амьдыралта бол
дырл чорудары Африка чу
тарынга делегейин экономи
тиг харьлааларынын эр
жирээн дарлакчы системал
доп-доруан ууткаарынын
гежок чугулаанын улам
улуг бузурелди берип, ол
ды ажилдажылга хамаары
пас Африканын чай тиледе
лерини магадылаам бооп
рер.

С. КУЛИК
(СЭТА).

БҮРҮН ДОЛУЗУ-БИЛЕ

БЕРЛИН. (ЭТА). Варшава Кезэниң киржикчилик ачууларын Политбюро тарапынан таваттыг комиссияча үчүлү хуралыга ГДР-ниң делегациясынын аймак-чорудуу азын болгон оюн күзүлү. Азын коммунисттерин ГСЧП Т.К.ы Политбюроу болгаш ДР-ниң Министрлер Чогулу-н бүрүң биле чүтүлдү деп арген.

80 чыларныч/ буаууңуңде, киши төрөлгөт оюн тайбын чүтүр үзү болгаш алыс догуу-ташкыны хамаржыр апаар азын алышыныч мурун-а турар ыңдыг үздө, поли-кигит дүшкүрүлдүң чыгары-ларынның орун аргылар болгаш оюн шериң талызы-биле үчүлүкүрү чоруну тавы-а алдылар болгаш ченеге-лериңкини дүжүр хемеге-лө биле оңу хамаржыр согу-лаш боту буаууңуң со-циализмге чурттар үчүлгө-рүн. Берлинде тараткан медге-лелер хемелгел.

Варшава Кезэниңчиги ор-ганызының 25 чыл аймак-чорудуу азын биле шуңу хоб-баржы төмүдүгү чедип алыш-чы.

хын чул дээрэг, тайбм туури
данийн аравтай харил
чигт тэр дунд ашигшмыг
дугуйн гурвалжин чулуу
дугуйн шарин дин, агамс
булур дин, мөдөлгөс агамс
оо. Моон-бич хошбарт
ГСНП ТК-нын Полгитбюроу
Чуул ГДР-ын Министр
Чогуулн СЭКП-ын база Соет
Эвдэндийн тайбмга
машамалзг чайгышм чок
политиказын, бүтү-ийнги - тай
бмзын эргэ-жыктарыг
таушарты СЭКП ТК-нын
Чингис секретары, ССРЭ-н
Чуулд Советийн Президиум-
туул Даргэм Л. И. Брежнев
тин могаг чок ажыл-зуруду-
газын дөмдөлзөн.

Душкуртул зорукту чавы-
рдыларымалд уурланым
туури тууричүе шячир
дэсн АКШ-ын администра-
циязын ботам НАТО-ну
зуруду туурэ политиказ-
дугей байлалм дига чигидел-
диргенин Варшавэ чуулд ху-
рал оналал дөмдөлзөн. Дө-
дөг шынгыг аймаалд мур-
жуда тургустуган.

Америк пакета-даралт чөт

[illegible]

Май 25 - Африкада хосталышы болган Африка чыгыш тийгиш Организациясынын (АЧО) тургусунындаан бээр 17 чак ою.

Во чегин дургузулга ол дикче резолюсти болгаш социал-экономикти унут каартыглар болгулаза. Биндыг болгаш жок колониялизмдин даракта, дужур олган болгаш хостал келир уезе улганкан бо ол.

Г К П-Н И Ы
МЕДЕГЛЕЛИ:

[illegible]

Германиянын Федеративтук Республикасынын болгаш Батыш Европанын өскөдөн турган эркин дүйнөсүнө салгара тургусунан көгөч турар. Бүдүрүлүп калат болгаш кыялдарга дээр политикалык уламчыларынын эрежесине туугузган олоч түзүлүп тургандар. Бооч-чесекти энцирпалар дээр чогуу-на харин НАТО блоктун чорудуп турар политикадан делсей бадыланын чыгыткеншикиннин, бүтүндөй тайбынын херизине уймаларын чыгазганын базз дээр дауу болуп турар.

Бүтүндөй эркин аймактарынын болгаш бары-турган орта болгон эркин аймактарынын надылган эркин аймактарына таарыштып социалдык күчүлөсүнүн ырышпа савалда-рунунга эрежесине чыгууда бөтүтүп тургусунгусу харынын өзүрине Германиянын Федеративтук Республикасынын чазган ГКП-нин Баштаар чериян прези-

күштө-аюлордуг шипитилеринин күштү чөк болдурамыз азы олардын боттаңдарынын херек жакынында азы сокандарынын бейизин эрежесок чутула. Табышын халдыарынын арталарын Кардундун азынторуктын политиканын халдыарына наал болуп калып болбас. Душманын арыптуку чакырылдарынын тазарыне ожунашкан болуш коммуниданын көр хөтөн чөтүрү-биле сотугарын америян политикага чутуажок чакгыртмачурук бистин чокувусту болуш куруветинин эре-ажууларын тарына чөтүрөшк болуп турар. Билдт политика харын коммуниданын куруветр-биле азын ризаларын үр-түнгүленин халдыарына шактылату чутуа болуш болуш. Барынын Германия болуш ожунашканын халдыарынын жокууларын ожууруларын чөтүктү үркти-инин политика кире бээр билд-далга баш чөтүрд деп, мезгелде оозалат дөмөгүзүн.

ни омазирга чўл бошла-
ди. Омазирлар бежар даулар
курдурган... — Зимбоабелар
тургустанга бергани болур. Ро-
дезияга аштырышкынгга тур-
рышкан империялар болтар.
расман бо континентте баш
бир чаленгизинга чамирген.
Мурун Африка Республика
нын чатырмачыларын бил-
диргенде, аларнын бил-
камалармаша Африканын ки-
мизгары оон деансизгар-бил-
елес, а Родезиянын хемис-
азэр-биле эртри чыдар дел-
сайан турган болза, ам чўр
тускай апарган. Апаргендеги
куштуруу барыны талад
аушугу дузалачыларын бил-
болза амгы уде о расмизин
ууткарза эшэ туржуп турар
кыдырге узур кар чаксак
агыт калган.

Нингизинде алмзрга, Афри-
када хосталга, социял деп
чингте эшэ демижисип тур-
куштер улг ролуа ойна-
агелзэн. Оон бир талайлар

АКШ-тың күрсекретарының парлалга конференциязы

ВАШИНГТОН. (СЭТА).
КШ-гын хүрүн секретари
Абдулжаалыага томилагч
Өмөтүниин соонда эрттерин
шайтагы парлага конферен-
циянына Э. Маски Варшавага
ЭКП ТК-ийн Чингине секре-
тары, СССР-ийн Дээн Соове-
иин Президентувун Дарга-
м Л. И. Брежнев биле Фран-
циин президентизин В. Жис-
кар д'Эстияни аразыга бол-
гон чутгаажымышкыннарга
бухтаган.

Фрайляйнның ээлеп турары кимга-даа хамаарышпас туружу «чөгөл тудушукчун» ээс айымызынгын» болдуруп турар деп, Э. Маски билинген.

Куруе секретариятын од чуккузи хайлаарактылар Фрайляйнды политиказынчы хамаарышпас туружу дээш АКШ-нын администратциязынчы куту-басе кылкычталгангайы итерезешигн кылдыр» үнөтөп көргөнгөн.

Фрайляйттар «хаммаарышпас

турушка, хамаарышпас эгелчн санаадагга болгаш хамаарышпас үлчүлүшүннере боттарынын оюу эргезин, бир эвес оюу долдуз-биле ажылдаар болза, бот-боттарынга бiз-эрежиринге болгаш эвилчлерин эл-сегял . Каттыштырылганын база чангыс эвнин албан негелдиз кылдыр эрткен негелдиз бистин шүптү-вүстүн дугуржун алганымызыз эсиртин, сүмелдешчининге белгиле ырык бун.

эргэсн камгалап турарлар дийр» деп, АКШ-тын хүрээс кретары хомуудал чутгаалап.

СБК-2 керээ дугаианда ий твирг дугайт чүвэ чутаа лап, ук Керэтин сенатты бадиалары Вашингтон адми нистрайзы ур үжэ сонгаа л. Маткын дээш АКШ-тын дж лисэулазими дүжирейн куру н секретары ораалаштын. Оон биле калы хүрээскретарын чутаап, фактыларга уурлаа чуткып багтаа. СБК-2 ий

ДЕНЦИЯЗЫ

дывазлары бүгү-ле арга-биле соокагларзыларың улавышкыныкыны Вашингтон афган болушкуннарың мурундиз-ла эгелер берген бүгүдөгө бидингир-ла болза, Афганистанда болушкуннарга ол киндиг-лаа үндөйчө чоака даяныч турган.

Түсүй долгунаан Иранга даамаарштың корпактаашкыны болгаш кжжышыкыны политиканын АКШ-тыл модо сойла-лаа, даа болушкуннарың

Э. Маски баяткан. Ооң чу-
гааны-биле атыра, Ираңы
«бадшахыннын үргүлүчүлү-
жүрүлү жемчегдерин» ролюн
ол ойнап демилгелэн. Ол
жемчегер чүе-шаг эрткеи-биле
кады Ираңга улам-на улуу
салдарын чедирип турар
апаар»—деп, курсектары чу-
турар.

АКШ-тын чамачы өлкөсүн
деринин аял корутул база-
ныдагы жемчегтери Вашингтон
нун күзүн турары ышхаш «жи-
чаар ханы болбааны-биле» хот-
баштыр Э. Маска болууну ка-

Африка дилте бежени х
Солсбериде британ тукут д
маарышпас Зимбабвениян ту

ЧУРУКТА: хамаарышпа
сбериния өөрүшкүлүгү чүрт

САТ-нын тукуяй көрүлө

маарышпас куруне тургустунган
жургеш, баймырдыг байдалда х
ун көдүрүп үндүргөн.

чорукту чарлап турар үезде Со
кчылары.

ининтия В. Булактын фотос

